

KAPUCINSKI RED U DUBROVNIKU
U povodu 100. obljetnice njihove postojane
nazočnosti i djelovanja

Vinicije B. Lupis

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Dubrovnik
vinicije.lupis@du.t-com.hr

UDK: 272-789.3 (497.5 Dubrovnik) "15/19"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 03/2015.

Sažetak

Kapucinski red, kao plod kasnijeg razvoja franjevačkog redovništva, na teritoriju Dubrovačke Republike nije naišao na plodno tlo, jer je državni teritorij već bio pokriven mrežom franjevačkih samostana, organiziranih u posebnoj Dubrovačkoj provinciji; isto tako, Republika nije mogla tolerirati djelovanje reda čije se sjedište nalazi na teritoriju druge države. Jedini presedan na području Dubrovačke Republike bilo je djelovanje Isusovačkog reda. Ipak, arhivskim je istraživanjem utvrđen pokušaj gradnje kapucinskog samostana u Dubrovniku, u koji su bili uključeni ugledni dubrovački vlastelini i brodovlasnici. Prvi pokušaj utemeljenja kapucinskog samostana od strane neimenovanih dubrovačkih građana potječe iz godine 1541.; drugi, također neuspjao, zabilježen je godine 1587., ali ovaj put novčano potpomognut uglednim imenima dubrovačkog plemstva i trgovaca.

Dubrovačani koji su djelovali među kapucinima bili su malobrojni, rijetki su oni koji su ostali zabilježeni u dubrovačkoj povijesti. Najistaknutije ime među kapucinima iz Dubrovnika je Mihovil (Miho) Arkandel Boždarević (1654.-1729.). Kapucini su kao misionari djelovali u Dubrovniku tijekom XIX. stoljeća. U mjesecu studenome 1875. u Dubrovniku je osmodnevne pučke misije vodio o. Roberto Menini, rodnom Splitsanin. On je osmodnevnu duhovnu obnovu stavio pod zagovor Gospe Presvetog Srca Isusova. Kao vrstan propovjednik oduševio je Dubrovčane za tu pobožnost i predložio im je da na spomen duhovne obnove nabave Gospin kip, što se i zbililo. Danas se taj kip čuva na baroknom oltaru altarista Giuseppea Sardija u franjevačkoj crkvi Male braće u Dubrovniku. Nastojanjem dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića ocima kapucinima predano je svetište Gospe od Milosrda na Lapadu godine 1913., uz koje se utemeljuje kapucinski samostan.

Gospa od Milosrđa i oci kapucini postali su sinonimom za marijansku pobožnost i svetište pomoraca, koji su u ovoj crkvi ostavili brojne zavjetne darove.

Ključne riječi: *kapucini, Dubrovnik, Trebinjska biskupija, Gospa od Milosrđa, biskup Josip Marčelić*

1. DUBROVNIK I KAPUCINI OD XVI. DO XVIII. STOLJEĆA

Dubrovački su se građani, trgujući i boraveći u Italiji i po kršćanskim kolonijama na Levantu, poglavito u Smirni i Egiptu, zasigurno upoznali s predanim radom otaca kapucina (*Ordo Fratrum Minorum Cappucinatorum*), odnosno njihovom karizmom liječenja bolesnika u hospicijima u lukama diljem Sredozemlja. Intenzivna povezanost Dubrovnika i talijanskog juga, prije svega veze s Kraljevstvom Obiju Sicilija, gdje je nazočnost kapucina ostala snažna do današnjih dana, zasigurno su imale utjecaja na dubrovačke pomorce i trgovce pri dovođenju ovoga reda u dubrovačku sredinu. Kapucinski red, kao plod kasnijeg razvoja franjevačkog redovništva,¹ na teritoriju Dubrovačke Republike nije naišao na plodno tlo, jer je državni teritorij već bio pokriven mrežom franjevačkih samostana, organiziranih u posebnoj Dubrovačkoj provinciji; isto tako, Republika nije mogla tolerirati djelovanje reda čije se sjedište nalazi na teritoriju druge države, to više ako se zna koliko je diplomatskog truda uloženo u stvaranje vlastitih dubrovačkih franjevačkih², dominikanskih³ i benediktinskih crkvenih pokrajina⁴ i odvajanje Stonske od Korčulanske biskupije.⁵ Jedini presedan na području Dubrovačke Repu-

¹ Michael Blastić, Ofm conv. "Franjevci", *Suvremena katolička enciklopedija* (priredili: Michael Glazier i Monika K. Hellwig), Split, 1998., 294-296.

² Godine 1468. osnovana je dubrovačka samostalna vikarija, 1517. *Provincia Ragusina* pod zaštitom sv. Franje. (1517.-1899.). Vidi: Atanazije J. Matanić, "Franjevački samostan u Dubrovniku u svom povijesnom presjeku", u: *Samostan Male braće u Dubrovniku – U spomen 750. godišnjice prisutnosti Male braće u Dubrovniku 1235.-1985.*, Zagreb, 1985., 31-32.

³ Od Dalmatinske su se provincije zbog reforme Reda odvojili samostani na području Dubrovačke Republike u vlastitu Dubrovačku kongregaciju (1487.-1835.). Vidi: Stjepan Krasić, *Generalno učilište dominikanskog reda u Zadru ili Universitas Jadertina 1396.-1807.*, Zadar, 1996., 249.

⁴ U prvoj polovici XVI. st. bila je utemeljena nova, mljetska kongregacija za dubrovačke benediktinske samostane. Vidi: Ivan Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, Split, 1964., 426.

⁵ Vinicije B. Lupis, "Pregled povijesti Stonske biskupije od osnutka do 1541. godine", u: *Tisuću godina uspostave Dubrovačke (nad)biskupije*, Dubrovnik, 2001., 197-218.

blike bilo je djelovanje Isusovačkog reda, koji nakon njegova ukinuća zamjenjuju pijaristi (skolopi) i vrlo kratko vrijeme augustinci, na otočiću Ruda.⁶ Šesnaesto stoljeće, odnosno razdoblje prije Ciparskog rata bilo je intenzivno razdoblje dubrovačke trgovine, koju je pratio i snažan zamah u izgradnji crkava i samostana diljem teritorija Dubrovačke Republike. Neimenovani dubrovački građani tražili su već godine 1541. dopuštenje da "sagrade jedan samostan za prihvata i smještaj Reda Male braće kapucina". O toj je inicijativi 2. travnja 1541. raspravljalo Vijeće umoljenih, koje je molbi građana udovoljilo sa 34 glasa nasuprot 2.⁷ Zbog čega nije došlo do gradnje, i dalje ostaje nepoznato. Bilo je to turbulentno vrijeme za razvoj Kapucinskog reda. U tom je razdoblju vrhovni poglavar Reda fra Bernardin iz Astija proglasio nove konstitucije, kojima je od zatvorenog polupustinjačkog reda Kapucinski red transformirao u mnogo otvoreniji i društveno angažiraniji, s posebnim naglaskom na propovijedanje, sa solidnom teološkom izobrazbom. Nasljednik na mjestu poglavara Reda Bernardino Ochino uspostavio je godine 1542. mir i stegu, te je Red kao reformiran dočekao otvaranje Tridentskog sabora, pa mu je papa Grgur XIII. godine 1574. dopustio širenje izvan Italije.⁸ Upravo kroz ovu prizmu treba sagledati novu inicijativu dovođenja Kapucinskog reda na područje Dubrovačke Republike.

Godine 1587. javlja je druga inicijativa dubrovačke vlastele i građanstva za izgradnju kapucinskog samostana u Dubrovniku. Među potpisnicima koji su se obvezali pomoći izgradnju samostana bio je, sa 200 dukata, i glasoviti dubrovački pomorac Miho Pracat, kao i dva predstavnika brodovlasničkog roda Sagroević. Treba spomenuti i Vicu Tominog Stjepovića Skočibuhu (1534. - 26. XII. 1588.), kao i Nikolu Lujovog Gučetića, uglednog dubrovačkog vlastelina, pripadnika bogatog roda Martolosića s Lopuda. Skupina podupiratelja gradnje kapucinskog samostana u Dubrovniku bila je u tom trenutku materijalno naj snažnija skupina u dubrovačkog državi. Taj dosad nepoznati povijesni dokument otvorio je zanimljivo pitanje povoda toj inicijativi dubrovačke dobrostojeće vlastele i najbogatijih pučana

---

⁶ Dubrovačka Republika je godine 1555. molila Ignacija Loyolskog da pošalje isusovačke redovnike u Dubrovnik, ali tek od 1604. isusovci se ustaljuju u gradu, s prekidima do 1658., kada se utemeljuje Kolegij i potom borave u Dubrovniku do ukidanja Reda. Vidi: Mijo Korade, "Vjerski, odgojni i književni rad Družbe Isusove", u: *Isusovačka baština u Hrvata u povodu 450-te obljetnice osnutka Družbe Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole*, Zagreb, 1992, 21; I. Ostojić, nav. dj., Split, 1964., 472.

⁷ Državni arhiv u Dubrovniku (dalje DAD), *Acta consilii Rogatorum*, vol. 45, f. 125v.

⁸ <http://www.basilicasanlorenzo.it/ordine/storia-dellordine.html> (preuzeto 20. V. 2015.)

u državi.⁹ Isprava s popisom potencijalnih donatora sastavljena je 1. travnja 1587. u javnobilježničkom uredu Dubrovačke Republike, što je otvorilo jedno posve nepoznato poglavlje u povijesti Kapucinskog reda u Dubrovniku. Dubrovačka vlastela i bogati trgovci očito su se susreli s kapucinskom djelatnošću u lukama i gradovima Sredozemlja gdje su kapucini djelovali, i smatrali su kako je taj novi vid franjevačke duhovnosti potreban njihovom gradu. Do gradnje kapucinskog samostana u Dubrovniku ipak nije došlo, a razlog je očito bio složene političke naravi. Možda je razlogom bila i ekonomska kriza dubrovačkog pomorstva i trgovine nakon gubitka tržišta na području protestantskih zemalja i povlačenja dubrovačkih trgovaca iz Flandrije i Engleske te opća kriza sredozemne trgovine nakon otvaranja dalekih tržišta u novim kolonijama. Uz politički, možda je upravo ekonomski okvir uvjetovao nedolazak kapucinskog reda u šesnaestom stoljeću, dok će kasnije, oslobođanjem Herceg-Novo-

⁹ DAD, *Diversa Notariae* (dalje D.N.), sv. 123. (1584.-1587.), 61-61' (rekto strana kodeksa):

“Die 1. Aprilis 1587

M.to Mag.ci D. Rectoris et sui consiglyi, infra etit registratu infrascripti cirographum pro sua perpetua firmitate, cuis te non sequit ut. Noi infrascripti a' honore et gloria di dio, et della Gloriosa Vergine maria madre sua, prometiamo et ci oblighiamo per le som'e che ciauxcuno qui di sotto dichiariva di sua propria mano di contribuire e pagare per l'auito della fabrica del convento delli S. di Padri capucini del Ordine di S.to Franc., sempre che saremo ricercati in questa Citta' di ragusa, o' suo costume per questo giorno XXV. di marzo 1587. In ragusa.

Io Nicolo di Luigi di Gozze prometto duc.ti cento di gr.' 40. d. 100

Io Biagio Luchei prometto duc.ti cento simili dico d. 100

Io Francesco di Bened.to di gr. 40 p. ducato d. 300

Io Michele Prazzatti prometto d. di duecento di gr. 36 po. do. d.. 200

Io Vincenzo di Thom.o Stephani prometto per d. duecento d. 200

Michele Gio di Sorgo e comp.i duc.ti centocinquanta d. 150

Io Michele Bobali prometto d di ceneto d. 100

Io Giovanni di Stephan.o Gozzi per un amico prometto duc.ti cinquanta d. 50

Io Valentino Hier. de Sorgo prometto duc.ti cento d. 100

Noi Nicola Darsa e fratelli d. 100

Io Giacomo di Biagio Martolosi prometto duc.ti cinq.ta d. 50

Antonio Medo d. 50

Io Stephano di Nico. Rusco prometto dare d. cinq.ta come a drieto si contiene d. 50

Io Giugnio Matteo di Gradi prometto di dare d.ti cento e forsi dare poi se verono d. 100

Io Giovanni e Domenico Facenda prometiamo D.ti cinquanta d 50

Io Francesco di Thoma.o Sagri prometto d.ti cinquanta d 50

Io Angelo di Thom.o Sagri patrone di Nave Piuma noiata S.to Spirito, una parte franca co' un carro di porlala del presente viaggio di Sicilia per Livorno o Genova, o Viareggio, se Dio neporti a' Saulamento

Noi Marino di St.o Gozzi e fr.lli prometiamo ducati cento d. 100

Io Biagio Val. Di Sorgo dar d. di cinquanta come si contiene sopra d.50.”

ga i dolaskom kapucina kao vojnih kapelana i bolničara u susjedni grad, ta inicijativa u Dubrovniku, osiromašenom nakon trešnje, posve zamrijeti. Valja se prisjetiti uloge kapucina oca Marka iz Aviana u bitci pod Bečem, u delikatnom razdoblju najtežih diplomatskih i ekonomskih pritisaka Osmanlija na Dubrovnik.

1.1. Dubrovčani među kapucinima

Dubrovčani koji su djelovali među kapucinima bili su malobrojni, rijetki su oni koji su ostali zabilježeni u dubrovačkoj povijesti. Iz Dubrovnika potječe fra Vinko Predojević,¹⁰ koji je 1560. stupio u Kapucinsku napuljsku provinciju. Brat glasovite Cvijete Zuzorić (izvorno Ostojić/Voksić, potom po Radivoju Voksiću zvanom Zuzorina prozvan Zuzorić), bio je Petar Franov, koji ulaskom u Red bira ime Frano (1572. - 5. V. 1639.).¹¹ U drugoj građanskoj genealogiji Petar se spominje kao Nikola, glasoviti propovjednik, "il quale fece due Qvaresimali al papa Urbano VIII. Di Casa Barberini".¹²

Uglednoj dubrovačkoj pučkoj obitelji Bosdari/Boždarević, koja potječe iz sela Čajkovića u Rijeci dubrovačkoj, pripadao je ugledni pripadnik Kapucinskog reda Miho Anđeo Boždarević. Obiteljski uspon Boždarevića započeo je s Mihom, najstarijim sinom Vlahuše Božova, koji je bio trgovac u dubrovačkoj koloniji u Biogradu. Najstariji brat Miho okupio je svoju braću te se obitelj obogatila trgovinom; tako se već godine 1630. u Dubrovniku nastanjuje Miho Vlahušin, a sva braća uskoro su se orodila s uglednim dubrovačkim pučkim rodovima. Frano Vlahušin, otac kapucina Miha (poslije redovničkim imenom Anđeo), oženio se nakon povratka iz Biograda Pavlom Iva Gleđevića, 1644., a trgovački rod Gleđevića, koji potječe iz Župe dubrovačke, svoj imutak je stekao trgovinom po Levantu u XVI. stoljeću. Prema rukopisu S. M. Crijevića *Compendiosa narrazione della vita santamente condotta dal reverendissimo P. Michael' Angelo da Ragusa, quarantesimo quarto generale de'Capuccini*,¹³ sestra kapucina Miha Margarita bila je žena dubrovačkog trgovca Antuna Betere, strica Pavle Bettera - Bošković, majke Ruđera Boškovića. Tako su kapucin Miho Anđeo Boždarević, odnosno njegova

---

¹⁰ Juro Šimić, *Franjevci kapucini*, Varaždin, 2010, 58.

¹¹ Državni arhiv u Dubrovniku (dalje DAD), *Genealogija dubrovačkih građana (Genealogia delli Cittadini Ragusei) prevod rukopisa vlasništva Popovskog kao i vlasništvo prevodioca*, Dubrovnik, 22. V. 1935., preveo Dr. Ernest Katić, 385.

¹² DAD, *Famiglie Cittadine riconosciute dall'ex Repubblica di Ragusa e loro derivazione, e parentele*, 106.

¹³ DAD, Rukopisna ostavština don Luke Pavlovića, br. 64, 239-283. U rukopisu na 239. isprva je bilo napisano Gleđević i precrtano Palmotić (Palmota).

sestra Margarita bili rodbinski bliski s pripadnicima najutjecajnijih i najobrazovanijih dubrovačkih građanskih rodova. Valja navesti kako je prvi rođak kapucina Miha bio oženjen Orom, kćeri pjesnika Džona Palmotića. Isto tako, sva djeca strica Miha bila su primljena u dubrovačku vlastelu 5. studenog 1666., ali im je to pravo dokinuto 13. siječnja 1696. odlukom Senata. Potom je pomilovan Gjivo Vlahov, a nakon toga svi ostali članovi obitelji.¹⁴

Miho Boždarević/Bosdari rođen je u Dubrovniku u travnju 1654.,¹⁵ gdje je započeo svoje školovanje u Isusovačkom kolegiju. U istom Kolegiju školovao se i njegov prvi rođak Nikola, koji je ušao u Isusovački red. Školovanje je nastavio u Jakinu, kamo se obitelj preselila nakon razornog potresa 1667., kada im je srušena kuća. Stric Božidar, zvan i Diodono, koji nije imao obitelji, po povratku iz Biograda preselio se u Jakin, gdje je otvorio trgovačku kuću, a 30. srpnja 1667. bio je primljen u dubrovačko plemstvo. Stric Božidar objavljuje u Jakinu pismo Vitala Andrijaševića s opisom potresa, *Lettera di Raguglio nella quale si sente la totale distruzione della Città di ragusa dal Terremoto quest' anno 1667 li 6 Aprile ore 14 il Mercoledì Santo. Scritta al Molto Illustre Signore il Signore Diodoro Bosdari in Ancona*. Sačuvana su i dva pisma Božidara Boždarevića Stjepanu Gradiću u svezi s povratkom izbjeglih dumana¹⁶ iz Jakina u Dubrovnik, što sve potvrđuje zauzetost obitelji Boždarević u obavljanju poslova za svoju domovinu, Dubrovačku Republiku.¹⁷ Očito je on pomogao svojim nećacima i bratu, jer je jedna sestra našeg Miha Anđela, Jele, poginula u velikoj trešnji 1667., a obiteljska kuća je bila porušena.¹⁸ Životni je put Miha Boždarevića s preseljenjem u Jakin krenuo drugim smjerom, jer je Jakin bio gradom Papinske Države u kojem su Dubrovčani igrali značajnu ulogu. Isto tako, Miho Boždarević imao je atipičnu redovničku životnu sudbinu, jer nije ušao u jedan od četiriju redovničkih redova u Dubrovniku, franjev-

¹⁴ DAD, *Genealogija dubrovačkih građana*, 47-49.

¹⁵ Sadašnji kapucinski provincijal fra Ivica Petenjak upozorio je autora rada kako je u svojoj netiskanoj doktorskoj disertaciji kojoj je tema život Miha Anđela Boždarevića, obradio arhivsku građu iz Jesija, gdje se nalazi Boždarevića krštenica, odnosno potvrda o danu rođenja, jer su matične knjige rođenih u Dubrovniku bile uništene u velikoj trešnji 1667. On je, na temelju građe nedostupne ostalim hrvatskim povjesničarima, detaljno obradio Boždarevićev život.

¹⁶ Dubrovački lokalizam, koji označuje časnu sestru, a dolazi od romanizma *domina/dumna*.

¹⁷ Vinko Foretić, "Boždarović", *Hrvatski biografski leksikon*, 2, Zagreb, 1989., 224.

¹⁸ DAD, *Genealogija dubrovačkih građana (Genealogia delli Cittadini Ragusei) prevod rukopisa vlasništva Popovskog kao i vlasništvo prevodioca, Dubrovnik, 22. V. 1935., preveo Dr. Ernest Katić*, 49-50.

ce, dominikance, benediktince ili isusovce, već u kapucine. U Red je ušao u Camerinu (Kapucinska provincija u Markama), 19. listopada 1669., s redovničkim imenom Michael' Angelo (Mihovil Anđeo). Nakon završenog studija filozofije i teologije isprva je propovjednik, a potom predavač filozofije i teologije u kapucinskim učilištima. Kardinal Marecello d'Asta, biskup Jakina, uzeo ga je za svog teologa. Biran je dva puta (1702. i 1709.) za provincijala Kapucinske provincije u Picenu, a 1709. postao je generalnim definatorom Reda; u isto je vrijeme bio tajnik i savjetnik kardinala Marcella d'Aste, biskupa Ancone (Jakina). Bio je vrstan propovjednik i poslije jedne propovjedi održane u Fabrianu dogodilo se obraćenje službenice Gospodnje časne sestre Marije Castrega, nadstojnice samostana sestara kapucinki u Fabrianu.¹⁹

U razdoblju od 1712. do 1719. kao general Reda pohodio je mnogobrojne kapucinske provincije i susreo se s vladarima raznih država. Tijekom boravka u Španjolskoj kralj Filip V. Burbonski dodijelio mu je godine 1715. plemićki naslov Španjolskog Kraljevstva. Vjerojatno uz njegovu djelatnost na duhovnom polju treba vezati i poslove koje je obavljao za svoju domovinu Dubrovačku Republiku, s kojom je bio u trajnoj vezi. U Sevilli je 1716. izdao dopuštenje Štefanu Zagrepcu za tiskanje drugoga sveska njegova djela *Pabulum spirituale* (Zagreb, 1716.). Miho Anđeo Boždarević i sam je 1705. tiskao jedno asketsko djelo, *Breve metodo per fare profitto gli esercizi spirituali*.²⁰ U rukopisu su mu ostale korizmene propovijedi (*Quaresimale*), govori u čast Bogorodici (*Panegirici sulla Vergine*) i filozofsko-teološka predavanja (*Summa totius logicae ad mentem subtilissimi Scoti*). J. Stulli mu pripisuje i djelo *Bogoljubna razmiscljanja svarhu mukke Isukarstove i pet ranna njegovich*. Njegova osobna pisma na talijanskom i hrvatskom jeziku upućena u Dubrovnik rodbini čuvaju se u Knjižnici Male braće u Dubrovniku. Kako smo već spomenuli, dubrovački crkveni povjesničar Serafin Marija Crijević autor je njegova životopisa ili, bolje rečeno, prepisivač životopisa od nekog kapucinskog kroničara. *Compendiosa narrazione della vita santamente condotta dal reverendissimo P. Michael'Angelo da Ragusa, quarantesimo quarto generale de'Capuccini*.²¹ U arhivu Male braće čuva se rukopis S. M. Crijevića o biografskim i bibliografskim bilješkama o dubrovačkim piscima i među njima: *Annotazioni bibliografiche per servir all' istoria litteraria di Ragusa, di cui molte ricavate dai scritti*

---

¹⁹ DAD, rkp. Don. Luka Pavlović, 64, 260-261.

²⁰ Stjepan Krasić, "Boždarević, Mihajlo", *Hrvatski biogradski leksikon*, sv. II, Zagreb, 1989., 224-225.

²¹ DAD, rkp. don Luke Pavlovića, br. 64, 239-283.

del ab. Ignazio Giorgi – con un breve relazione di ciò ch'è accaduto nella morte di S. Veronica Abbadessa delle Capucine di Città Castello – con una estesa relazione della vita di Michael Angelo da Ragusa Generale dei Capucini nonche ub ragguaglio sul viaggio e sull'arrivo in Ancona di M.r Arcivescovo e delle Monache saltavesi dopo terremoto del 1667.; u ovom Crijevićevom autografu drugim je rukopisom dopisano poglavlje: *Compendiosa narrazione della vita santamente condotta dal reverendissimo P. Michael'Angelo da Ragusa, quarantesimo quarto generale de'Capuccini*, za razliku od Državnog arhiva u Dubrovniku, gdje je taj rukopis Crijevićev autograf.²² Serafin Marija Crijević uvrstio je kapucina Mihovila Anđela Boždarevića i u svoju *Prologomena in Sacram Metropolim Ragusinam ad illustrandam Ragusinae Provinciae Pontificum historiam necessaria, edita a F. S. M. C. O. P. C. R. Ragusii A. Dni 1744.*²³ Kapucin Miho/Mihovil Anđeo Boždarević jedan je u nizu važnih crkvenih premeta koji su tijekom svog života ostali u trajnoj vezi sa svojom domovinom, sve do svoje smrti u Potenza Picena 28. travnja 1729.²⁴

Miho Boždarević djelovao je u vrijeme još jednog uglednog Dubrovčanina po porijeklu, a to je Nikola Franov Radulović.²⁵ Nikola Radulović bio je nadbiskup Chietija u Napuljskom Kraljevstvu kad ga je papa Inocent XII., 14. studenoga 1699., imenovao kardinalom. Postao je tako jedinim kardinalom s područja Dubrovačke Republike u višestoljetnoj povijesti. Po dolasku vijesti u Grad Vijeće umoljenih donijelo je odluku o narodnom slavlju: (...) *Die Martis XXII Decembris 1699. Die dicta a prandio: Prima Pars est de faciendo signa laetitiae quando et ubi postea dicet(ur) pro Promotione ad Car-*

²² Mijo Brlek, *Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, sv. I, Zagreb, 1952., 156-157.

²³ M. Brlek, nav. dj., 1952., 214.

²⁴ M. a Tugio, *Bullarium Ordinis Fratrum Minorum S.P. Francisci Capucinatorum*, sv. 2, Romae, 1743., 215; Sebastijan Slade, *Fasti litterario-ragusini*, Venetiis, 1767., 45-46; Gabriele da Modigliana i Bonaventura da Imola, *Leggendario Cappuccio, ovvero Vite di persone illustri de serafica religione Cappuccina*, sv. 6, Venezia – Faenza, 1789., 11-32; Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna – Zara, 1856., 59, 210; Nepoznati autor, "Andio Boždar (Angelo Bosadri)", *Slovinac*, 7, Dubrovnik, 1884., 225-235; Pelegrino da Forli, *Annali dell'Ordine dei FF Minori Cappuccini (1633 – 1725)*, sv. 4, Milano, 1885., 289-293; *Annales Franciscaines*, Paris, 1904., sv. 28, 17-20; *Lexicon Capucinatorum Promptuarium historico-bibliographicum Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum (1525 – 1950)*, Romae, 1951., 1118-1119; Stjepan Krasić, priredio, *S. M. Crijević, Bibliotheca Ragusina*, sv. 2 i 3, Zagreb, 1977., 481-486; H. Borak, "250. obljetnica smrti o. Mihaela Anđela Boždarevića (1729/1729)", *Vjesnik Hrvatske kapucinske provincije*, sv. 13, Zagreb, 1979., 550-553.

²⁵ DAD, *Knjižnica Ragusina*, 18, D. Michele Radulovich, *Il sacro garione*, Tiskano kod Pietro Michaeli, Lecce, 1657.

dinalatum Ill.mi et Rev.mi D. Nicolai Radulovich nosti Nationalis (...). Na sjednici održanoj 5. siječnja 1700. na knežev prijedlog dogovoreno je da se napiše pismo, odnosno čestitka, koja je bila poslana poklisaru Republike pri Svetoj Stolici.²⁶

Nikola Radulović (Dubrovnik 1626. – Rim 1702.), koji je zasigurno poznao Miha Anđela Boždarevića, bio je odličan pravnik i službenik Rimske kurije, a, prema Ivanu Golubu, spominje se u krugu švedske kraljice Kristine (1629.-1689.), zajedno sa G. F. Albanijem (poslije papa Klement XI.), Stjepanom Gradićem i Ivanom Paštrićem. Iz tog je kruga nakon kraljičine smrti izrasla *Accademia degli Arcadi*.²⁷ Iz tog konteksta razumljiva je i dubrovačka čestitka kardinalu Nikoli Raduloviću te briga u teškim vremenima obnove nakon potresa. Miho Anđeo Boždarević nije bio osamljena figura tog dubrovačkog iznimno važnog razdoblja obnove i intenzivne diplomatske borbe za opstanak države na političkoj sceni.

2. KAPUCINI U TREBINJSKO-MRKANJSKOJ BISKUPIJI

U susjednoj Trebinjskoj biskupiji tijekom XVIII. stoljeća djelovala su dva kapucina. Prvi je fra Frano, član Jakinske kapucinske provincije, koji je djelovao u Dubravama, isprva kao kapelan don Mate Ančića, a od 1735. kao župnik tijekom dvije godine. Župa Dubrave bila je jedna od četiriju preostalih župa u toj napaćenoj biskupiji. Potkraj 1737. otišao je u Dubrovnik na liječenje, gdje je boravio u kući trebinjskog biskupa Šiška Tudišića (oko 1690. do 15. VI. 1760.).²⁸ Drugi kapucin koji je djelovao u Trebinjskoj biskupiji bio je fra Feliks, također član Jakinske provincije, koji je ispr-

---

²⁶ DAD, *Porodice (...)*, 461-465; *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925. – 1925.*, Zagreb, 225; Ilija Mitić, "Članovi obitelji Radulović – podanici Dubrovačke Republike vlasnici grada Polignano u Apuliji", *Pomorski zbornik*, 21, Rijeka, 1983., 559-566; Seraphinus Maria Cerva, *Bibliotheca Ragusina* II-III, prvo izdanje priredio i uvod napisao Stjepan Krsić, JAZU, Zagreb, 1980., 414; Radoslav Tomić, "Dubrovčanin Nikola Radulović i Caravaggio", *Dubrovnik*, 1, Dubrovnik, 1993., 96-102; Sebastijan Slade, *Fasti litterario – Ragusini – Dubrovačka književna kronika* (Reprint, preveo i bilješkama popratio Pavao Knezović), Zagreb, 2001., 274-275; Pavao Knezović, "Kardinal Nikola Radulović spomen na 300. obljetnicu smrti", *Hercegovina godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe*, 8/9 (16/17), Mostar, 2002./2003., 133-141.

²⁷ Pavao Knezović, "Kardinal Nikola Radulović spomen na 300. obljetnicu smrti", *Hercegovina godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe*, 8/9 (16/17), Mostar, 2002./2003., 133-141.

²⁸ Ratko Perić, *Da im spomen očuvamo*, Mostar, 2000., 368; Bazilije Pandžić, "Trebinjska biskupija u tursko doba", u: *Tisuću godina Trebinjske biskupije* (priredio Ivica Puljić), Sarajevo, 1988., 111-112.

va službovao u Dubravama, a potom u Ravnom, pomažući župniku don Miju Ivaniševiću, boraveći u Belenićima. Godine 1738. morao je napustiti župu i vratiti se u Dubrovnik, jer nije mogao smoći pet cekina koje je morao dati Turcima.²⁹ Ta vijest je zanimljiva, jer su katolički svećenici Trebinjske biskupije bili zaduženi pastorizirati rijetke preostale katolike na području Sutorine u Boki kotorskoj, a u susjednom Herceg Novom je od oslobođenja od Turaka djelovao skromni kapucinski samostan. Dolazak kapucina Jakinske kapucinske provincije imao je očito neku intenciju, koju na osnovi sadašnje istraženosti ne možemo jasno razabrati, jer djelovanje Mletačke kapucinske provincije nije dolazilo u obzir kada se zna uloga mletačkih kapucina u protuturskim borbama oko Herceg Novog.³⁰

3. KAPUCINI U DUBROVNIKU TIJEKOM XIX. STOLJEĆA

Tijekom XIX. stoljeća kapucini se u Dubrovniku, koji je ekonomski slomljen postavši perifernim gradom Habsburškog Carstva, javljaju kao pučki propovjednici. U susjednom Herceg Novom djeluje uz samostan konventualaca sv. Antuna Padovanskog (utemeljen 1688.–do 1899.),³¹ samostan sv. Antuna franjevac trećoredaca (1899.–1974.) i samostan kapucina sv. Franje osnovan 1686., koji je napušten 1903. Herceg Novi je sa sv. Leopoldom Bogdanom Mandićem³² i kapucinskom zajednicom bio još jedno od središta franjevačke pobožnosti, koji su mogli biti središta pučkih misija. Kapucinski red imao je i svoju simboličku značajku, jer je u borbi za oslobođenje grada Herceg Novog kapucin Marcello de Trento s križem u ruci bodrio vojnike da izdrže tursku opsadu.³³

²⁹ R. Perić, nav. dj., Mostar, 2000., 368; B. Pandžić, nav. dj., Sarajevo, 1988., 112.

³⁰ Simeon Pjerotić, *Prigodom slave 200 god. oslobođenja Herceg Novoga od zla turskoga*, Đakovo, biskupska tiskara, 1887.

³¹ Arhiv franjevačkog samostana sv. Klare u Kotoru, *Dall' Archivio dei Frati Minori in S. Antonio di Castelnuovo Documenti pel Sindaco Apostolico copiati da me fratre Leopoldo da Modena attuale Presidente di detto Ospizio*.

³² O. Leonard Rusković, iz Gornjeg Pijavičina, prvi je hrvatski misionar na tlu Argentine, ali i ostalih južnoameričkih država, koji je kao pionir otvorio nove horizonte područja djelatnosti nekoliko družbi časnih sestara kao i njegove subraće. Izdavao je svoj vlastiti list za hrvatske iseljenike. Tiskao je na hrvatskome i španjolskom jeziku knjigu o Fatimi, kamo je iz Argentine hodočastio. Priredio je za tisak i životopis o. Leopolda Mandića. Umro je u 72. godinu života, nakon trideset punih godina u službi iseljenika, u Buenos Airesu 8. ožujka 1958. (vidi: Nedjeljko Subotić – Justin Velnić, "Franjevci s poluotoka Pelješca", u: *Spomenica Gospe od Andela*, Omiš, 1970, 356-357).

³³ Jozo Sopta, "Franjevački tragovi u Kotorškoj biskupiji", *Dubrovnik*, 4, Dubrovnik, 1993., 256; Marija Saulačić, "Franjevački samostani na jugoistočnoj obali Jad-

Kao što smo već spomenuli kapucini su kao pučki misionari djelovali u Dubrovniku. U mjesecu studenome 1875. u Dubrovniku je osmodnevne pučke misije vodio o. Roberto Menini, rodom Splitsanin. On je osmodnevnu duhovnu obnovu stavio pod zagovor Gospe Presvetog Srca Isusova. Kao vrstan propovjednik oduševio je Dubrovčane za tu pobožnost i predložio im je da kao spomen na duhovnu obnovu nabave Gospin kip. Prijedlog je s oduševljenjem bio prihvaćen, pa je o. Menini na povratku u Italiju naručio Gospin kip i slike Boga Oca, sv. Mihovila i sv. Josipa. Drveni kip Gospe s Isusom rad je kipara Giovannija Angelinija, a slike su rad slikara Batiste Rive. Ispod kipa je natpis: "*Spes desperantium – Nada beznadnih*". Sve je naručeno i doneseno u Dubrovnik već krajem 1875. Bilo je odlučeno i prihvaćeno da se kip okruni. Stoga je dubrovački biskup Ivan Zaffon poslao 3. veljače 1876. dopis u kojem javlja: "13. veljače, tg. u crkvi Male braće održat će se pontifikal i okruniti kip Naše Gospe Presvetog Srca Isusova, a poslije podne održati procesija s kipom po gradu."³⁴

Kapucin o. Roberto Menini ostavio je svoj mariološki trag i na otoku Korčuli. Ondje je sačuvana slika Naše Gospe od Presvetog Srca Isusova, a radi se o prikazu Gospe s Kristom, koja jednom rukom pridržava Srce Isusovo; zapravo je to korektna kopija Gospe s Kristom sa središnjeg polja triptiha Giovannija Bellinija iz mletačke franjevačke crkve *Dei Frari*.³⁵ Slika potječe iz godine 1876., kada je nabavljena kod slikarice Antoniette Brandeis, i to svjesno kao Bellinijeva kopija: "(...) Il Quadro è una copia della Madonna del Bellini fatto esquire a Venezia della Pittrice Antonietta Brandeis e costo fior. 155. (...)." Splitski je kapucin o. Roberto Menini u veljači 1876. držao pučke misije i šireći štovanje Srca Isusova utemeljio je Društvo Naše Gospe od Srca Isusova, sa 894 člana, a kao spomen na bogatu žetvu duša na oltaru Gospe od Karmena u korčulanskoj je katedrali bila izložena ova slika.³⁶

Splitski kapucin o. Roberto Menini poslije je postao sofijskim biskupom i njegovo misijsko djelovanje nastavljeno je u Bugarskoj.³⁷

---

rana, njihova uloga i značaj", *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, L, Kotor, 2002., 357-358.

³⁴ Mario Šikić, "Gospine bratovštine pri samostanu Male braće", u: *Velika Proteurica, Duhovna baština Dubrovnika posvećena Bogorodici*, Zagreb, 2009., 174.

³⁵ Vinicije B. Lupis, "Odnos biskupa Marka Kalogjera prema kulturi, umjetnosti i politici", u: *Biskup Marko Kalogjera o 120. obljetnici smrti*, Blato, 2008., 114.

³⁶ Arhiv Župnog ureda Korčula, *Knjiga povijesnih crtica župe grada Korčule (Cro-naca della Chiesa di Corzula)*, 11.

³⁷ Justin Velnić, "Samostan Male braće – povijesni prikaz života i djelatnosti", *Zbornik samostana Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985., 163; Kruno Prijatelj,

Dodir Dubrovčana s kapucinima odvijao se i na Levantu, u kršćanskim kolonijama, prije svega u Smirni i Egiptu. U Smirni je do 1922. druge postojala brojna zajednica Hrvata iz dubrovačkog kraja i Boke kotorske. Francuski kapucini držali su treću rimokatoličku župu u Smirni, Župu sv. Polikarpa.³⁸

Kult Gospe Lurdske i njegovo širenje u hrvatskim krajevima vezuje se uz Kapucinski red, ali za područje Dubrovačke biskupije to nije slučaj, te širenje kulta treba vezati uz Isusovački red. Tek dvadeset i dvije godine nakon dolaska kapucina, dana 5. svibnja 1935., bila je blagoslovljena špilja Gospe Lurdske, tada u šumi, na mjestu današnje biskupske rezidencije. Izgradio ju je fra Bernardin Tomas, koji je umro u Brazilu, a autor je špilje i kipa. Špilja je potom bila premještena na sadašnje mjesto, uz crkvu Gospe od Milosrđa.³⁹ Postojala je i predaja da je kip Gospe Lurdske dar pomorca Nika Vuličevića, zavjet za spašavanje na moru.

4. KAPUCINI U DUBROVNIKU U XX. STOLJEĆU

Svetište Gospe od Milosrđa

Treba reći nešto i o samom svetištu Gospe od Milosrđa, uz koje će se nastojanjem biskupa Josipa Marčelića kapucini nastaniti u Dubrovniku. Prvotna Gospina crkva spominje se više puta u povijesnim izvorima, a u velikoj vizitaciji Giovannija Francesca Sormana 1574. navodi se kako je crkva imala oltarnu sliku na glavnom oltaru s figurama dviju Bogorodica s dvjema srebrnim krunama te sa 211 srebrnih zavjetnih darova. Prvotna srednjovjekovna crkva je današnja apsida, na kojoj se iščitava nekoliko faza.

Zaslugom dubrovačkog nadbiskupa Fabiusa Tempestivusa (1602.-1616.) svetište dobiva današnji izgled.⁴⁰ Crkva je imala i svo-

---

“Neki problemi o slikama i oltarima u samostanu Male braće u Dubrovniku”, *Zbornik samostana Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985., 504; H. Borak, “Spličanin f. Robert Menini, apostol Bugarske”, u: *Zbornik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, XIV, Kačić, Split, 1982., 243-259.

³⁸ Petar Vlašić, *U gradovima Apokalipse*, Požega, 1938., 25; Vinicije B. Lupis; *O armensko-hrvatskim kontaktima*, u: Društvena istraživanja, 99/100, Zagreb, 2009., 203-217; Isti, *Dubrovčani u iseljeništvu poslije pada Republike*, u: Povijesni prilozi, 36, Zagreb, 2009., 161-184.

³⁹ Arhiv kapucinskog samostana Gospe od Milosrđa u Dubrovniku, *Spomen knjiga Svetišta Gospe od Milosrđa*, 96.

⁴⁰ Jacobo Coletto, *Ecclesie Ragusinae*, sv. VI, Mleci, 1800., 257; “Interea aedem suburbam Dei-parae Virginis nascentis nomine consecratam, sed vetustate collapsam restituit, ornavit, tit declarat inscriptio eidem affixa. Deiparae nascenti Sacratam Aedam/ Temporum injuria collapsam/ Fabius Tempestivus/

ju bratovštinu Gospe od Milosrđa, koju je 17. travnja 1732. odobrio Rajmund Jelić/Gallani (1722.-1727.), a danas postoji Društvo Naše Gospe od Milosrđa. U crkvi se tijekom XVII. stoljeća nalaze: glavni oltar, oltar sv. Antuna Padovanskog (dar Frana Kaluđerca), oltar Gospe od Rozarija, oltar Porođenja Gospina (dar obitelji Sorokočević), oltar Gospina Uznesenja (dar obitelji Gleđević); ovaj je potonji bio zamijenjen oltarom Svetoga Križa, a danas oltarom sv. Leopolda Bogdana Mandića. Najmlađi je oltar sv. Josipa Kalasancija, koji su postavili dubrovački pijaristi (skolopi), u vrijeme dok su upravljali svetištem. Popravkom pjevališta pred Drugi svjetski rat ovaj je oltar uklonjen, a oltarna slika čuva se u kapucinskom samostanu. Tijekom XIX. stoljeća, odnosno 1857., crkva je imala sedam oltara.⁴¹ Rod Palmotića podigao je u crkvi Gospe od Milosrđa na Lapadu bočni oltar, na kojem se danas nalazi oltarna pala Bogorodica s Djetetom, sv. Josipom i sv. Antunom. Radi se o doslovnoj kopiji slike koju je za crkvu *Spirito Santo* u Mlecima naslikao Luka Giordano (Napulj, 1634.-1705.), za vrijeme svojega prvog boravka na lagunama, između 1652. i 1653. Do danas nije utvrđeno tko je autor kopije i gdje je ona nabavljena za ovu crkvu, državno svetište Dubrovačke Republike.⁴² Od novih podataka o altaristici Gospe od Milosrđa svakako treba istaknuti donaciju kućiskog brodovlasnika Marka Pamića, koja je bila vezana za svetište Gospe od Milosrđa. Taj kućiški brodovlasnik želio je darovati novi mramorni oltar za marijansko svetište Gospe od Milosrđa u Dubrovniku.⁴³ Kako je u rusko-crnogorskoj pohari godine 1806. barokni oltar u Gospi od Milosrđa ostao pošteđen, nagovorom franjevac koji su tada upravljali svetištem mramorni je oltar Pamić namijenio franjevačkom samostanu sv. Vlaha u Pridvorju, gdje se i danas nalazi.⁴⁴ U rusko-crnogorskoj pohari kulturna slika Gospe od Milosrđa teško je stradala, ali je u kolovozu iste godine popravljena.

Starija renesansna Gospina slika (zapravo dio poliptiha) godine 1721. bila je zamijenjena novom kulturnom slikom, dubrovačkog slikara Petra Matejevića, koja je potom bila prekrivena srebrnom košuljom, radom dubrovačkog zlatara Luka Vokativa. Stara kulturna slika danas se čuva u Dubrovačkom muzeju (Knežev dvor), gdje je dospje-

---

Primo sui Archiepiscopatus anno/ Restituit, ac meliorem in formam redegit/ Anno Domini/ MDCIII."

⁴¹ ADB, II, Ser 7, Nadzori i presidijalni spisi, poz. 1. Kanonski pohodi i vizitacije (1857.-1895.), 1857.

⁴² Radoslav Tomić, "Tri kopije u Dubrovniku", *Dubrovnik*, 3, Dubrovnik, 2001., 68-74.

⁴³ DAD, Okružno Poglavarstvo Dubrovnik (dalje OPD), 1821., poz. V, br. 17/2.

⁴⁴ DAD, OPD, 1822, kut. 79, poz. V, 1891./240.

la kao dar Biskupskog ordinarijata 17. travnja 1915., uz dva dijela starog poliptiha, upravo kada su oci kapucini naručili novi mramorni oltar kod korčulanskog klesara Antuna de Simona.⁴⁵ Kultna slika Gospe od Milosrđa iznimno je zanimljiva za poznavanje razvoja bratovština, jer je desno od Gospe prikazan bratim bičevalac, odjeven u tuniku s kapuljačom i s našivenim križevima. Jedna kopija oltarne slike s početka XX. stoljeća čuva se u svetištu, a druga, dubrovačkog slikara Iva Skatolinija, u Župnom uredu sv. Andrije na Pilama. U Pomorskom muzeju u Dubrovniku čuva se zavjetna slika Gospe od Milosrđa koja raširenih ruku i plašta zaštićuje bogati jedrenjak tipa nave s dubrovačkom zastavom i grbom dubrovačkog vlastelinskog roda Saraca. Gospa od Milosrđa prikazana je po hibridnom ikonografskom tipu simbioze bizantske *Platytere* sa zapadnjačkom Bogorodicom Zaštitnicom, s plaštem i s likom Djeteta Krista Emanuela u mandorli na prsima. Na ovom je prikazu i svitak s molitvom Gospe od Milosrđa za izbavljenje od neprijatelja i morskog vala, koji kazuje kako je sliku blagoslovio dubrovački nadbiskup Arkandjel Lupis 13. ožujka 1758. Slika je najstarija sačuvana inačica kultne slike Gospe od Milosrđa u dubrovačkom kraju, a pripisuje se slikaru, diplomatu i heraldičaru don Mihi Pešiću.⁴⁶ U razdoblju Dubrovačke Republike o Gospinom svetištu skrbile su dominikanske trećoredice, njime su upravljala dva senatora, a vodili su ga stariji svećenici; u drugoj polovici XIX. stoljeća svetištem upravljaju oci isusovci, zatim pijaristi, a od 1887. iznova dijecezanski svećenici.

Unutar crkve, koja je spadala u skupinu crkava na državnoj skrbi, nalazilo se mnoštvo zavjetnih darova dubrovačkih pomoraca, još od XVII. stoljeća.⁴⁷ Gospa od Milosrđa jedna je od crkava najbogatijih zavjetnim slikama na istočnoj obali Jadrana: ima 54 zavjetne slike, 22 iz XVIII. stoljeća, 27 iz XIX. stoljeća i 5 iz XX. stoljeća, a najstarija je iz 1640. godine.⁴⁸

⁴⁵ Vedrana Gjukić – Bender, "Poliptih Gospe od Milosrđa u Dubrovniku", *Likovna kultura Dubrovnika 15. i 16. stoljeća*, Zagreb, 1991., 214-221; *Spomen knjiga o dolasku o. o. kapucina u Svetište Bl. Gospe od Milosrđa u Lapadu kraj Dubrovnika godina 1913. 6. lipnja*, 36.

⁴⁶ Vinicije B. Lupis, "Don Miho Pešić – dubrovački slikar 18. stoljeća i njegovo doba", *Peristil*, 45, Zagreb, 2002., 123-134.

⁴⁷ Vice Adamović, *Gruž, topografsko-povjesničke bilješke*, Dubrovnik, 1903.; Isti, "Svetište "Gospe od Milosrđa" u Lapadu", *List dubrovačke biskupije*, 9, Dubrovnik, 1915.; Ivo Gugić, *U zagrljaju grada Dubrovnika - Gruž u prošlosti i sadašnjosti*, Trogir, 1980., 59-64; Luko Bradarić, *Zapisi iz lapadske prošlosti*, Dubrovnik, 2001., 19-26

⁴⁸ Gustave Rathe, *Brodolom barka Stefano kod rta North West Cape u Australiji godine 1875*, Zagreb, 1992., likovni prilog 20-21; Anica Kisić, *Zavjetne slike hrvatskih pomoraca*, Zagreb, Zagreb, 1998., 61-84.

5. DOLAZAK KAPUCINA U DUBROVNIK

Dubrovački biskup dr. Josip Marčelić bio je iznimna pojava; pastoralnim je radom učvrstio vjeru u svojoj biskupiji, obnovio mnoge bratovštine, uveo suvremene katoličke institucije. Posebna briga ovog biskupa i učenika pape Lava XIII. da ljubav i pravda uvijek budu u pravoj harmoniji, rezultirala je intenzivnim radom na karitativnom polju, utemeljenjem *Dječjeg zakloništa*, *Stanka sv. Vlah*, *Dubrovačkog sirotinskog vijeća*, šireg rada *Javne dobrotvornosti* i *Zakloništa sirota*. Kroz ovu prizmu treba razmatrati snažnu potporu duhovnom rastu i karitativnom radu Blažene Marije Propetog Isusa Petković.⁴⁹ Isto je tako biskup Marčelić temeljito obnovio i sagradio mnoge crkve, a posebno se brinuo o marijanskim svetištima. Na posebnoj biskupovoj skrbi bilo je svetište Gospe na Dančama⁵⁰ te ono Gospe od Milosrđa, kao dva najvažnija svetišta na užem prigradskom području.

Biskup Josip Marčelić nastojao je dovesti oce kapucine u Dubrovnik, kako bi oživili svetište Gospe od Milosrđa. Prije tog čina uslijedila je još jedna primopredaja svetišta i sastavljanje zapisnika, dana 15. siječnja 1912., postojećih pokretnina svetišta Gospe od Milosrđa. Tada je svetište preuzeo don Niko Zlovečera. Popis svjedoči o brojnosti zavjetnih darova sakupljenih tijekom XIX. stoljeća, poslije rusko-crnogorske pohare, u jednom iznimno teškom stoljeću dubrovačke povijesti.⁵¹ Iz popisa imovine svetišta, koji još sadrži popis pokretnina u kući svetišta, razvidno je da je svetište bilo dobro opremljeno i brižno održavano. Sljedeće godine, 12. travnja 1913., Biskup Josip Marčelić sazvao je upravitelje svetišta: don Nika Zlovečeru, upravitelja, Iva pl. Saracu, *fabriciera*, i Mata Krilu,⁵²

---

⁴⁹ Niko Gjivanović, "Biskupov rad na karitativnom polju", *Spomen broj prigodom proslave srebrnog biskupskog jubileja presvijetlog i prepoštovanog gospodina dr. Josipa Marčelića dubrovačkog biskupa – List Dubrovačke biskupije*, br. 7, Dubrovnik, 1919., 67-70.

⁵⁰ Katica Dabo, "Danče – kolijevka Družbe, povijesni prikaz nastanka i djelovanja Družbe sestara franjevki od Bezgrješnog začeca u Dubrovniku", *Crkva i samostan Svete Marije na Dančama*, Dubrovnik, 2010., 103.

⁵¹ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, bez broja/1922.: "Inventar zavjetnih darova učinjenih od vjernika Blaženoj Gospi od Milosrđa".

⁵² Vinicije B. Lupis, "Kristo Krile – dubrovački putopisac i publicist", *Dubrovački list*, 537, Dubrovnik, 2009., 58. Profesor Kristo Krile (Dubrovnik, 2. XI. 1875. – Dubrovnik, 15. IX. 1948.) rođen je u Dubrovniku, na periferiji golemog Carstva. Klasičnu gimnaziju završio je 1894. godine u Dubrovniku, a klasičnu filologiju i hrvatski jezik diplomirao je 1898. na Filozofskom fakultetu u Beču. Od 1898. do umirovljenja 1929. bio je profesor (isprva, kratkotrajno, suplent) na

te im izložio nakanu da se beneficij Blažene Gospe od Milosrđa preda Kapucinskom redu. Pozvani upravitelji odgovorili su kako su u načelu zadovoljni, a potom se pročitao ugovor koji se imao sklopiti s ocima kapucinima i koji je tada bio odobren.⁵³ Ovdje treba uzeti u obzir i činjenicu kako je Kristo Krile, član dubrovačke pučke obitelji, mogao imati utjecaja na člana svoje obitelji Mata Krilu, jer je 1912. godine u kapucinskoj tiskari objavio *Tri dana u Lurdu. Uspomene i utisci sa hodočašća u lurdsko svetište*, a iz iste župe sv. Mihajla bio je i Petar Lujak, koji u staroj crkvi Gospe Nuncijate (Luncijate) podiže špilju Gospe Lurdske, nakon obavljenog, po svemu sudeći prvog obiteljskog hodočašća iz Dubrovačke biskupije u Lurd početkom XX. stoljeća. Ovi istaknuti katolički intelektualci iz ove prigradske župe mogli su poticati dubrovačkog biskupa na odluku o dolasku kapucina, širitelja suvremene marijanske pobožnosti u Dubrovniku, kako bi revitalizirali marijansku pobožnost ovog svetišta. Dubrovnik je pokretanjem *List Dubrovačke biskupije* okupio katoličke intelek-

Klasičnoj gimnaziji u Splitu, a u vrijeme Prvoga svjetskog rata nalazio se u internaciji u Francuskoj (1915.-1918.). Gotovo čitav svoj profesorski vijek službovao je u dubrovačkoj Gimnaziji, a potom je do smrti honorarno predavao u Dominikanskoj gimnaziji u Bolu i Franjevačkoj gimnaziji na Badiji. Bio je veliki putnik. Za vrijeme školskih praznika proputovao je gotovo sve kontinente. Po povratku s putovanja redovito je držao predavanja u Katoličkom društvu *Bošković*, a objavljivao je svoje dojmove s putovanja u periodici i samostalnim knjižicama, kao: *Uspomene s puta u Argentinu*, Dubrovnik, 1910., *K ponoćnom suncu*, 1910., sjećanja s hodočašća Francusku, u: *Tri dana u Lurdu*, 1912. Pisao je i putopise o dubrovačkoj okolici, opisujući topografsko-folklorističke bilješke: *Otok Mljet*, Dubrovnik, 1913. Pisao je i o hrvatskoj književnoj baštini, kazalištu, a bavio se i književnom i kazališnom kritikom: *Dramatsko prikazivanje Spasiteljeve muke / Passionensspiel / u Oberammergau*, u *Listu Dubrovačke biskupije*, 1911.; *O književnom radu i kulturnom značenju Henryka Sienkiewicza*, u: *Narodnoj svijesti*, 1925., i *Posvetilište Abrahamovo* u Dubrovniku 1924. Kao katolički intelektualac pisao je i radove o vjerskom životu: *Historički pregled kršćanstva u Egiptu*, u *Euharističkom glasniku*, 1912., i *Triumf Euharistije u sjaju međunarodnih euharističnih kongresa*, Zadar, 1914. Osobito je zanimljiv ilustrirani putopisni priručni vodič za hodočasnike, koji nastavlja drevnu dubrovačku tradiciju još od XVI. stoljeća o pisanju hodočasničkih vodiča – *Uspomene iz Svete zemlje*, Zagreb, 1914. U tom izvanrednom vodiču na svjež i zanimljiv način opisao je najvažnije arheološke lokalitete te kulturno-povijesne, zemljopisne i vjerske značajke sjeverne Afrike i Palestine. Objavljivao je u raznim časopisima i listovima: *Nastavni vjesnik*, *Smotra dalmatinska*, *List Dubrovačke biskupije*, *Prava Crvena Hrvatska*, *Euharistijski glasnik*, *Dubrovački zabavnik*, *Duhovni život*, *Jutarnji list*, *Jugoslavenski pomorac*, *Obitelj* i *Novo doba*. Kristo Krile bavio se i prevodjenjem, pa je tako s francuskog jezika preveo *Stručnjačko mišljenje o nekim natprirodnim ozdravljenjima postignutim zazivanjem svete Terezije Malenog Isusa* (Dubrovnik, 1926.) i na njemački knjigu *Lopud* autora Vicka Lisičara (Dubrovnik, 1932.).

⁵³ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 496/13.

tualce, koji su u Dubrovniku stvorili mrežu suvremenih katoličkih društava i bratovština, a povezivanje s novim riječkim središtem okupljenih oko riječkog kapucinskog samostana s njegovom katoličkom tiskarom valja uzeti kao vrlo moguću.

Ugovorom između biskupske kurije u Dubrovniku i Hrvatske kapucinske provincije 9. siječnja 1914. dubrovački biskup je odobrio otuđenje nekretnina koje su pripadale svetištu kako bi se popravila crkva i proširila postojeća kuća u samostansku zgradu i podigao zid zbog klauzure.⁵⁴ Ugovor s kapucinske strane potpisao je fra Ber-

---

⁵⁴ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 676/13:

- I. "U biskupskoj kuriji u Dubrovniku dne 9 (devet) januara 1914 (hiljadu devetstotina i četrnajeste i megju presvij. i prep. Msgr. Josipom Marčelić, dubrovačkim Biskupom, kao predstavnikom Svetišta Bl. Djevice Marije pod imenom 'Blažene Gospe od Milosrgja' u Lapadu kraj Dubrovnika, katast. Općine Gruž, i megju preča. O. Bernardinom Škrivanić, Provincijalom OO. Kapucina hrvatske provincije sa sjedištem na Rijeci, kao predstavnikom Reda, kome pripada, uglavljen je slijedeći ugovor.
- II. Presvij. i prep. Msgr. Josip Dr. Marčelić, dubrovački Biskup, predaje i ustupa definitivno – nakon potpune privole i pristajanja preč Kaptola Stolne Crkve Dubrovačke – preč. O. Bernardinu Škrivanić kao predstavniku svoga Reda, na uživanje i vječitu uporabu Svetište Bl. Gospe od Milosrgja sa svima pripadajućim pokretnim i nepokretnim dobrima, naime zgradama i obragjenim i zašumljenim zemljištem, što je sve uknjiženo u zemljištniku za katast. Općinu Gruž, a sastoji se od zemlj. Uložka br. 112, biće jedno, te zemlj. Uložka br. 113, biće br. 1 do br. 29, kao i ono što je uknjiženo u katast. Općinu Dubrovnik, čest. Zgrada pod gragj. Br. 32, br. 199 i br. 461.
- III. Gore spomenuti preč. O. Bernardina i njegovi zamjenici obvezuju, da će pomenuto Svetište s kućom i zgradama, koje će on sagraditi za svoju redovničku obitelj, što će je ondje manjestiti, držati u dobrom stanju; da će crkvu držati otvorenu za bogoslužje, noseći dužno štovanje i odnošaj časti i poštovanja prema presvij. Dijecezanskom Biskupu; uz to se obvezuje, da će Redovnička Obitelj uz vlastite funkcije, koje pripadaju isključivo njihovom Redu, obavljati u Svetištu duhovnu službu, kao što je bilo i do sada, te vršiti službu upravitelja, čuvara i službenika istog Svetišta.
- IV. Nu budući da je nužno izvesti zamašne popravke u crkvi Svetišta, kao što i proširiti već postojeću kuću za samostan redovničke obitelji, i napokon podići okolišni zid za klauzuru itd., presvij. Msgr. Dr. Josip Marčelić, dubrovački Biskup, daje dozvolu preč. O. Bernardinu Škrivaniću, provincijalu hrvatske kapucinske provincije da može prodati koji dio zemljišta, vlasnosti istog Svetišta, da se tim pokriju potrebni troškovi.
- V. Dragocjeni predmeti, što sačinjavaju blago "Gospe od Milosrgja" – zabilježeni u priloženom Imovniku, kao i darovi ove vrsti, što će ih vjernici pokloniti, upotrijebit će se poglavito i isključivo za gradnju velikog oltara u crkvi Svetišta.
- VI. Ako bi radi nepredvidjenih prilika kapucinski Red tako brojem spao, te ne bi nikako mogao vršiti u Svetištu one dužnosti i obveze, koje ovim ugovorom na se prima, tada se Svetište sa svim svojim pokretnim i nepokretnim dobrima – isključivši dobra što pripadaju redovničkoj Obitelji i melioracije redovničkim novcem učinjene – neposredno ima povratiti pod upravu i pot-

nardina Škrivanić (7. III. 1857. – 25. IX. 1932), od 1901. provincijal Hrvatske kapucinske provincije.⁵⁵ Sedam dana ranije sastavljen je zapisnik s popisom imovine svetišta, kako bi se utvrdilo činjenično stanje prije predaje svetišta Kapucinskom redu. General kapucinskog reda p. Pacifico da Seggiano u Rimu je 22. IV. 1913. izdao dozvolu za otvaranje novog samostana u Dubrovniku, tada u sastavu Mletačke provincije.⁵⁶ Potom je slijedio dopis naslovnog nadbisku-

puno pravo dubrovačkog Biskupa ili njegova zamjenika. Ali, ako se spomenuti Red opet u kojojmudrago budućoj epohi podigne, imat će pravo nanovo preuzeti uporabu i uživanje Svetišta, kao i prije, i to na temelju ovog ugovora.

- VII. Od dana efektivne predaje spomenutog Svetišta sa njegovim pokretnim i nepokretnim dobrima od presvij. Msgra Biskupa Dr. Josipa Marčelića preč. O. Bernardinu Škrivaniću, svi će nameti i ostali na to spadajući tereti pasti na samoga preč. Oca Provincijala hrvatske kapucinske provincije.
- VIII. Biskupski Ordinarijat se obvezuje, da će zvanično propćiti c. k. Sudu u Dubrovniku kao c. k. zemljišnom Uredu, da sva prava, koja je do sad imala Uprava i Crkovinarstvo Svetišta Bl. Gospe od Milosrgja, prelaze od dana ovog ugovora posvema na M.P. oce Kapucine hrvatske provincije, koji po ovom ugovoru postaju upravitelji i čuvari Svetišta Blažene Gospe od Milosrgja i vječiti uživatelji cijelog bića uknjiženog na ime istoga Svetišta.
- IX. Sva prava i obveze, što proistječu iz ovog ugovora, protežu stranke, koje ga sklapaju, i na svoje zakonite nasljednike, budući da je ugovor sastavljen u dva ista i autentična primjerka, od kojih će svaka čuvati po jednoga.
- X. Vidjeno, odobreno i potvrđeno. U vjeri čega obje se stranke vlastoručno potpisuju i prilažu svoje uredovne pečate.
+ Josip Dr. Marčelić
P. Bernardina Škrivanić
Prov. Hrv. Kap. Provincije”.

⁵⁵ Zbornik radova, *Bernardin Škrivanić i njegovo vrijeme*, Rijeka, 1997, 1–438. *Fra Bernardin Nikola Škrivanić* rođen je u Omišu 1855. g. Gimnaziju i bogoslovne nauke pohađa u glagoljaškom sjemeništu u Priku kod Omiša, a završne ispite iz teologije u Zadru. Za svećenika je zaređen 1877. g. Kao župnik u Kaštel Sućurcu odlučio je stupiti u Red Manje braće kapucina. U novicijat ulazi u Rijeci 1889. g. Ubrzo nakon zavjeta postaje poglavarom riječkog samostana, a 1901. g. provincijalom. U Rijeci gradi svetište Gospe Lurdske te čitav svoj svećenički i redovnički život posvećuje širenju lurdske misli i pobožnosti u našim krajevima. U tu svrhu pokreće i izdaje mjesečnik *Naša Gospa Lurdska*, godišnjak, *Almanah Gospe Lurdske*, *Vjenčić Gospe Lurdske*. Bio je čovjek žive vjere, nepokolebive ljubavi i vjernosti Crkvi i Redu. Godine 1922. odlazi u Split, gdje je sedam godina poglavar samostana. Preminuo je u Splitu 25. rujna 1932. g. na glasu svetosti u 43. godini redovništva i 55. godini svećeništva.

⁵⁶ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 841/13:

“Copia

Collegio di S. Lorenzo

da Brindisi

Via Boncompagni 71

M. R. Padre

Roma 22 Aprile 1913.

Con la presente siamo a significarle che nella congregazione tenutasi stamane dal Rmo Definitorio Generale, questi, veduto la rinuncia per parte della Provincia

pa Ephesinusa, tajnika Kongregacije za nauk vjere (*Sacra congregatio de religiosis*) od 8. svibnja 1913., kojim se dopušta utemeljenje samostana u Dubrovniku (u dopisu krivo navedeno 'u Provinciji Liburniji', i ispravljeno 'u Hrvatskoj provinciji'). Na istom je prijepisu general Reda 14. svibnja 1913. dopisao dopusnicu.⁵⁷ Biskupski ordinarijat izvijestio je također Namjesništvo u Zadru, sukladno dopisu od 9. lipnja 1913. br. III – 1030, kako se oci kapucini koji bi trebali preuzeti svetište imaju uzdržavati od prihoda s posjeda u vlasnosti svetišta, milostinje, legata i prinosa vjernika.⁵⁸

U *Listu Dubrovačke biskupije* za mjesec srpanj 1913. donosi se opširna vijest o dolasku kapucina u Dubrovnik, iz koje se jasno razabire nastojanje dubrovačkog biskupa da nakon odlaska pijarista iz Dubrovnika oživi svetište redovnicima.⁵⁹ Crkva Gospe od Milosr-

---

di Venezia a qualsiasi diritto potesse avere sopra Ragusa di Dalmazia, ha dato sentenza favorevole alla proposta della P. V. M. R. Di aprire un nuovo Convento in quella Città, per cui é autorizzata a procedere e quelli atti che sono del caso. Benedicendolo di tutto cuore, Ci ségniamo
Suo devotmo nel Signore
F. Pacifico da Seggiano
Min. Gen. Dei Min. Cappuccini.”

⁵⁷ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 2328/13.

⁵⁸ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 780/13:2”

BISKUPSKI ORDINARIJAT

Br. 780.

Dubrovnik 16. lipnja 1913.

Visokom

C. K. NAMJESNIŠTVU

Zadar

Odnosno na cijenjeni dopis Toga visokog c.k. Namjesništva dd. 9. lipnja 1913. br. III-1030. časti se potpisani odgovoriti, što slijedi:

Red OO. Kapucina, koji je priznat u ovoj državi i koji bi imao doći u svetište bl. Gospe od Milosrgja u ovoj biskupiji uzdržao bi se od prihoda dobara, koje ima svetište, od misnih milostinja, od misnih legata te od dobrovoljnih doprinosa, koji svi prihodi bit će dovoljni, da se uzdrži samostanska familja, koja je i onako s malim zadovoljna.”

⁵⁹ *List dubrovačke biskupije*, rubrika “Vijesti, iz Dubrovačke biskupije”, god. XIII, 1913, br. 7, 91: “OO. Kapucini u ‘Gospe od Milosrgja’. Ovo omiljeno dubrovačko Svetište, čiji su zidovi pokriveni zavjetima tužnih bolesnika i očajnih pomoraca sami govore što je starim Dubrovčanima bila ‘Gospa od Milosrgja’ i zašto je dubrovački pomorac njoj upravljao na odlasku iz domovine zadnji – a na povratku topovskim hitcem prvi pozdrav, eto će da ožive prvašnjim životom! Po odlasku OO. Skolopâ (Piaristâ) kojima je bilo povjereno ovo Svetište, upravljali su njima obično umirovljeni svećenici, koji i uz najbolju volju nijesu bili u stanju, da svemu doskoče, a katkada je ostalo i bez ikoga, pa je sve to utjecalo, da se je malo po malo stala umanjivati ona stara bogoljubnost prema zavjetnoj crkvi. To je bolno djelovalo na našeg presvjetlog Biskupa sa dubrovačkim Svećenstvom i na bogoljubni puk, koji je naučan doći barem jednom na godinu tu “na zavjet” i

da tada se nalazila na osami, nakon ukinuća Dubrovačke Republike i rusko-crnogorske pohare, kada je svetište opustošeno; može se reći kako je stara slava Gospe od Milosrđa polagano gasnula. Valja se samo sjetiti kako je obveza dubrovačkih građana tijekom Dubrovačke Republike bila ostavljati novac za desetine i prvine ovoj crkvi, kao svetištu o kojem je skrblila država. Tijekom XIX. stoljeća Gospa od Milosrđa, u nenaseljenom dijelu Lapada, postaje važna samo kao svetište pomoraca. Konačno, 22. rujna 1913. Namjesništvo u Zadru izdalo je dozvolu Riječkoj provinciji da se naseli u Gružu, i to pod uvjetom da time ne optereti koji javni fond ili javnu dobrotvornost.⁶⁰

Dubrovački kapucinski samostan bio je i mjesto iz kojeg se išlo i u misije u druge krajeve. Otac Vinko Dešić, gvardijan kapucinskog samostana Gospe od Milosrđa, bio je 1925. godine vizita-

---

otvoriti bl. Gospi svoje srce; pa je presvjetli Nadpastir nastojao na razne načine, kako bi se romu doskočilo, i kako bi se Svetište opet povjerilo Redovnicima. Pregovarao je najprije sa domaćim pa i sa stranim (OO. Salezijancima) nazad koju godinu, ali se stvar nije mogla urediti, kako se je željelo; dok na svrhu nije upravio svoj pogled na čč. Oce Kapucine, koji su ne samo na Senjskoj Rijeci, nego i drugodje pa i u Spljetu u sasvim kratko vrijeme svojim revnim i oduševljenim radom dokazali, kako su zauzeti za sve, što je dobro i plemenito.

I želja se eto ispunile! Nastojanjem preč. O. Bernardina, Provincijala Kap., dopustom Sv. Stolice i vrhovnog Starješinstva Reda, Oci kapucini hrvatske provincije primiše Upravu ovog našeg Svetišta. Početkom prošlog mjeseca stigao je za sada jedan Otac sa dva brata; i već se opaža ne samo u svečane dane (kad je crkva preko očekivanja brojno pohogjena) nego i u radne dane, kako ih je pobožno gragjanstvo željno dočekalo!

Dolazak čč. Redovnikâ u ovo naše Svetište i u našu biskupiju iskreno pozdravljamo, jer ih znamo, da su puni Božjeg duha i dobre volju za slavu Božiju i spas kršćanskih duša, auz to i sinovi našeg naroda.”

⁶⁰ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 1232/13:

“C.k. dalmatinako Namjesništvo:

Br: III-1030/2 esc 1913.

Zadar, 22 rujna 1913.

Dubrovnik-Gruž

Naseobina kapucina

Riječke provincije.

Prepoštov. Biskupskom Ordinarijatu

Dubrovnik

C: K: Namjesništvo nalazi da u smislu P 2 minist. Naredbe 13 lipnja 1858 D.

Z. L. Br. 95 udjeli svoju privolu da se Riječka provincija kapucina, koji red već zakonito postoji u kraljevinama i zemljama zastupanim u carevinskom vijeću – naseli u Gružu i to pod uvjetom, da se tim *naseljenjem ne optereti koji javni fond ili javna dobrotvornost.*

Ovo se ima čast priopćiti Prepoš. Ordinarijatu odnosno na cijenjjeni dopis 16 lipnja 1913 na daljnje uredovanje.

Za ck: Namjesnika

Iz Ordinarijata br. 1232

Dubrovnik 29/1 1913.”

tor redovnika misionara kapucina u Bugarskoj.⁶¹ On je bio i prvim upraviteljem svetišta.⁶² Veliki župan Dubrovačke oblasti odobrio je 2. listopada 1927. starješinstvu kapucinskog samostana na Lapadu da proda kuću svetišta Blažene Gospe od Milosrđa Nikoli Svilariću iz Dubrovnika.⁶³ Svetište Gospe od Milosrđa imalo je i dalje, uz gvardijana otaca kapucina, i civilnog predstavnika, koji je bio i dr. Vinko Svilokos. U dopisu upućenom Biskupskom ordinarijatu iz 1927. doznajemo podosta o ustroju svetišta.⁶⁴ Nakon ove prodaje iste je godine prodana još jedna kuća, a novac od prodaje bio je

---

⁶¹ ADB, II. 5 Kapucini, 212/25.

⁶² Podatci o upraviteljima svetišta su vrlo oskudni na temelju kapitularnih odluka zapisanih u samostanskoj kronici i u objava iz tiska *Lista Dubrovačke biskupije*, te potpisanih akata unutar Arhiva Dubrovačke biskupije. Prvi upravitelj Svetišta bio je o. Vinko Dešić (1913.-1933.), o. Matija Koren (1933.-1934.), o. Grgur Pašalić (1934.-1937.), o. Vendelin Stipčević (1937-1941.), o. Matija Koren (1941.-1946.), o. Ambrozije Biškupec (1947.-1952.), o. Vendelin Stipčević, (1952.-1970.) o. Ignacije Caful (1970.-1974.), o. Leopold Leskovar (1974.-1988.), o. Nikola Stanislav Novak (1988.-1997.), o. Alojzije Novak (1997.-1998.), o. Nikola Stanislav Novak (1998.-2005.), o. Ante Logara (2005.-2011.), o. Ivo Brković (2011.-2013.), o. Stanko Dodig (2013.-2015.)

⁶³ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 1620/27/V.

⁶⁴ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 975/27/V.

“Presvjetlom i prepoštovanom

Biskupskom ordinarijatu

Dubrovnik

Molba

Uprava Svetišta Blažene Gospe od Milosrgja u Lapadu zastupane po Fra Vinku Desiću, gvardijanu Samostana Kapucina i Dr. Vinka Svilokosa istog

Dubrovnik II

Za ovlaštenje na

Prodaju zgrade

Kako je po tome Presvj. i Prep. Biskupskom Ordinarijatu poznato kuća kod Gospe od Milosrgja u kojoj prebiva sada Kapucinska Obitelj nije podesna za samostan niti je u opće samostan. Još prije rata začela se misao za gradnju prikladnog samostana, jer inače Kapucinska braća ne bi mogli ovamo ostaniti. Rat i poratno stanje odložilo je ovu misao, koja sada treba, da se ostvari, jer kad se do dođućeg provincijalskog Kapitula ne bi sa gradnjom samostana započelo morala bi se braća odseliti iz Dubrovnika.

Pošto sredstva potrebna za potpuno ostvarenje izgradnje nemamo, potrebno je ista namaknuti barem u tolikoj mjeri, da prije početka gradnje bude osigurana tolika svota, koliko je potrebna za dovesti zgradu do krova, a za ostalo ufamo, da ćemo tijekom radnje i uz Božiju pomoć doći.

Stoga se ovoj upravi pričinja neophodno nužnim, da proda jednu zgradu vlasnosti ovog svetišta u gradu. Radi se o kući čest. Zgr. 1519. biće 1 Z.U. 593 Dubrovnika u ulici Regenta Aleksandra, koja se drži crkve Sv. Roka.

Ova kuća ubilježena je u neograničenom vlasništvu Svetišta Bl. Gospe od Milosrgja.

namijenjen izgradnji samostana.⁶⁵ Tijekom narednih godina prodano je nekoliko nekretnina za uzdržavanje svetišta, pa je tako Banske uprava Zetske banovine Dubrovačkoj biskupiji izdala potvrdu o prodaji, koja je obavljena kako bi se namaknula sredstva za obnovu krovništva crkve.⁶⁶ Isto je tako vojno groblje, utemeljeno početkom dvadesetih godina XIX. stoljeća, bilo smješteno na zemljištu svetišta Gospe od Milosrđa.⁶⁷ Oci kapucini su 24. svinja 1928. u nazočnosti dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića (1894.-1928.) položili kamen temeljac novog samostana za vrijeme provincijala o. Lina Praha.⁶⁸

Nacrt samostana izradio je arhitekt Fridrick Valenta iz Tehničkog odjela u Dubrovniku, koji je projektirao crkvu Male Gospe u Rav-

---

Svetište je došlo u posjed zgrade usljed zavještaja pok. Nikole Carevića, koji je svojom oporukom od 4/11. 1860. odredio, da ta njegova kuća pripane u potpunu vlasnost Bl. Gospe od Milosrgja s tim da od čistih prihoda, t.j. iza kako se podmiru svi troškovi uzdržavanja, popravaka, poreza it.d. budu se govoriti mise za dušu njegovu i njegove žene.

Blage uspomene ondašnji biskup Vicko Zubranić sa svojim dopisom od 20/5. 1867. br. 521. proučivši iz oporuke i spisa, da taj legat nije nimalo tegotan za crkvu, jer je u ničemu ne obvezuje, budući da nije oporučitelj čak niti obvezao, da se mise govore u Gospi Milosrgja već u kojoj mu drago crkvi i budući, da je dao upravi Svetišta potpunu slobodu upravljanja, a samo nakon odbitka svih troškova, da se od čista prihoda, ako ga ostane, izgovore mise i to prama nagradi, koja bude vrijediti prama prilikama, ovlastio je ondašnju upravu, da taj legat prihvati.

Kuća je danas u veoma trošnom stanju, o čemu se može uvjeriti lako svak ko pogje u nju. Jedino dućan ispod kuće je renoviran i ta je baš okolnost i sklonula kupca, da se odluči kuću kupiti.

Mi smo učinili sve moguće, da postignemo što veću cijenu i mogli smo postignuti, da smo obvezatnu ponudu uzeli od g. Nikole Svilarića, mesara za Din. 160.000 i to Din. 125.000 plativih odmah a ostatak od Din. 35.000 do godinu uz garanciju.

Svi ostali nudili su nam puno manje. Jedan od tih g. D. Podić nam je nudio tek Din. 110.000, a ostali još manje. Mi mislimo, da je ova ponuda prihvatljiva i veoma korisna, pa molimo, da nas ovlasti taj Presvj. I Prep. Ordinarijat na prodaju kuće gore spomenuto g. Nikola Svilariću za Din. 160.000, plativih 125.000 odmah, a ostalo u garanciji do godinu dana. A što se tiče izgovaranja misa samostan kapucina preuzimlje ih na sebe prama srednjoj kvoti kroz zadnjih deset godina.

Napominjemo, da zbog razumljivih razloga, pošto će nam kupac isplatiti 125.000 Din. Iz ruke u ruku, u pogodbi se bude naznačiti kao kupovina cijena samo ona svota, koju će nam ostati dužan (ili nešto malo više)...”

⁶⁵ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 10871/V.

⁶⁶ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 1509/33 V.

⁶⁷ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 86/22 V.

⁶⁸ I. Gugić, o.c., Trogir, 1980, 63-64.

nome, osnovne škole u Tulima, Dražin Dolu, Mrkonjićima, Zvijerini, Vranjskoj, te adaptacije zgrade Gimnazije u Trebinju 1937. godine, vjerojatno i zgrade Sreskog načelstva u Trebinju. Odlike rada ovog kotarskog arhitekta bile su na tragu simplificirane neostilske arhitekture Ćirila Ivekovića, uz skromnost u oblikovanju, ali čitljivost i funkcionalnost, sa svim bitnim elementima sakralne arhitekture.⁶⁹ Na nacrtu jugozapadnog pročelja samostana vidljiv je neizgrađen trakt sakristije s prolazom nad kojim je terasa, kao i pogled na apsidu koja bi postala poligonalna s neogotičkim prozorima.⁷⁰ Srećom, do realizacije intervencija na crkvenoj apsidi i sačuvana je izvorna srednjovjekovna crkva sa svim nadogradnjama. Kako doznajemo iz dozvole, gvardijan samostana o. Vinko Dešić 1925. bio je već ishodio građevinsku dozvolu za samostan, a 1927. traži izmjenu dozvole za reducirani plan izgradnje. Prema reduciranom nacrtu započeta je gradnja samostana i ona je dovršena 1929., kako saznajemo iz dopisa gvardijana Dešića upućenog Općinskom upraviteljstvu, gdje se traži kolaudacija i dozvola za rušenje stare zgrade čuvara svetišta i nastavka gradnje zadnjeg krila samostana. Kolaudaciju zgrade je 20. prosinca 1929. obavio dubrovački mjernik ing. Petar Osgghian.⁷¹ Isto je tako općinskom odlukom od 24. travnja 1924. bilo dopušteno samostanski vrt ograditi zidom, kako bi se zadovoljili uvjeti klauzure.⁷² Zanimljivo je da je dubrovački konzervator Marko Murat⁷³ 31. ožujka 1928. prijavio kapucine općinskoj upravi kako bi uklonili sagrađeni betonski zid.⁷⁴ Ta nesnošljivost prema bilo kakvom

---

⁶⁹ Vinicije B. Lupis, "Prilog poznavanju arhitekture jugoistočne Hercegovine krajem XIX. i početkom XX. stoljeća", *Hercegovina*, 6/7 (14-15), Mostar, 2000./2001., 61-72.

⁷⁰ DAD, Nacrti Općine Dubrovnik, 1927., kut. 95/21.

⁷¹ Inženjer Petar Osgghian projektirao je više građevina u Dubrovniku. Kao Armenac preživio je genocid koji su Turci počinili 1915., te se sa svojom obitelji uspio spasiti. Završio je Politehniku u Mlecima. Njegova sestra bila je glavarica armenskog katoličkog samostana u Rimu.

⁷² DAD, Nacrti Općine Dubrovnik, 1928., kut. 97/6.

⁷³ Marko Murat, slikar i konzervator (1864.-1944.). Likovnu akademiju završio je Münchenu. Nakon kraćeg boravka u Dubrovniku od 1894. do 1914. živio je u Beogradu, gdje je bio jedan od glavnih pokretača likovnog života. Jedan je od utemeljitelja Umjetničko-zanatske škole (poslije Akademije), umjetničkog udruženja *Lada*, a poslije i udruženja *Medulić*. Godine 1919. u Dubrovniku je utemeljio Nadleštvo za umjetnost i spomenike kojemu je bio na čelu kao konzervator do svojeg umirovljenja 1932.

⁷⁴ DAD, Nacrti Općine Dubrovnik, 1928, kut. 97/6, "Nadleštvo za umjetnost i spomenike Dubrovnik 31 marta 1928. Br. 29. Općinskoj upravi Dubrovnik

interveniranju na sakralnim spomenicima u Dubrovniku i podizanju spomen-križa na Srđu imala je svoju konstantu tijekom međuraća, a radilo se o stalnoj borbi liberalne i katoličke struje u gradskoj upravi Dubrovnika, koji je tih godina bio izložen snažnoj antikataličkoj akciji. Početkom srpnja 1930. dubrovački kapucini podnose zamolbu za rekonstrukciju pjevališta i otvaranja dvaju prozora na pročelju crkve Gospe od Milosrđa. Marko Murat je kao konzervator na upit Uresnog povjerenstva izrazio mišljenje kako taj zahvat može izvesti isključivo arhitekt prvoklasnih umjetničkih sposobnosti, te nabraja arhitekta koji bi to mogli obaviti: Plečnik, Šen, Dobrović, Neuman, Ibler, Rohman, Glanz, Tomažić, Lenarčić, Dubovy, Strižić, Pičman. U dopisu konzervator Murat piše kako će se, ako kapucini ne budu imali novca, kod profesora Plečnika ishoditi izrada besplatnih nacрта u njegovoj školi. Nakon odobrenja Općinskog upraviteljstva uprava samostana je u ožujku 1932. tražila dozvolu za izradu i preinaku prozora na crkvi prema nacrtu izrađenom u školi profesora Plečnika u Ljubljani. Odobrena je izrada novog pjevališta i otvaranje lučnog prozora na sjevernom pročelju. U svibnju iste godine izdana je dozvola za gradnju zvonika. Zvonik visine 18 metara trebao je biti smješten južno od sakristije. Masivno tijelo zvonika imalo je biti zidano kamenim kvadrima nejednakih veličina u nepravilnom vezu, a u zoni lođe rastvoreno masivnom biforom.

Godine 1935. kapucini podnose novu zamolbu za gradnju zvonika, jer je već odobreni zvonik bio prevelikih dimenzija i nije odgova-

---

U vezi sa produženjem betonske ograde na Gorici Sv. Vlaha, zatraženim od Preč. Oo. Kapucina, čast mi je iznijeti sljedeće:

Već s onom postojećom ogradom uništen je veliki dio payasage-a na žalost svih posjetioca sa ukusom, a na zbunjenost našu koji gledamo da se tako u najbližoj blizini najkulturnijeg našeg grada satiru one ljepote koje su ukras naš, pa i materijalna korist, jer nam iz daleka privlače kulturne goste. Najosnovniji principi zaštite payeseage-a, koji se na pr. U Francuskoj Rivieri tako stoga sprovode protiv se takom uništavaju. Slučajno baš danas jedan, odlični slikar, gost Dubrovnika i donosi njegov posjetilac i obožavalac, sa zaprepašćenjem i indignacijom je protestirao što je uništen baš onaj dio payasage-a na Gorici, koji je on namjeravao slikati. Jedino što bi se moglo dopustiti prečasnima vlasnicima to je: da naprave jednu sasvim nisku pregradu, a završe je mrežom od žice kroz koju će biti vidan cio kraj. Molim Općinsku upravu da – u interesu očuvanja toliko privlačljive ljepote dubrovačkog kraja – izvole narediti da se postupi u saglasnosti sa ovim mislima. Prečasni oci Kapucini, sinovi velikog Patrijarhe koji je prirodu uzvišenom ljubavlju ljubio, lako će se saglasiti sa gore iznesenim idejama i žrtvovati nešto od svoje udobnosti za ljubav Sestre Prirode.

S odličnim poštovanjem
Upravnik Konservator
MMurat”.

rao crkvi. Nacrt je trebao izraditi isti arhitekt, Vinko Glanz.⁷⁵ Novim projektom zvonik bi bio istih dimenzija, ali znatno vitkiji i rastvoren malim kružnim prozorima, a završavao bi lučnim otvorom za zvonu natkrivenim četverostranim krovijem. Sredinom kolovoza 1935. izdana je građevinska dozvola, no zvonik zbog nedostatka sredstava nije nikada izgrađen, a pjevalište nije rekonstruirano po nacrtu arhitekta Vinka Glanza.⁷⁶

Kapucini su nastavili s vođenjem svetišta, a prvi i zaslužni gvardijan o. Vinko Desić umire 1940. godine. Samostan udaljen od grada Dubrovnika dočekao je rat. Talijanska vojska zakupila je veći dio Gospina polja koje pripada crkvi Gospe od Milosrđa za vojničke svrhe 1942. godine.⁷⁷ U toj ratnoj godini o. Matija Koren vodi dušobrižništvo nad samostanom časnih sestara Trećeg reda sv. Franje kraj crkve sv. Đurđa na Tri crkve.⁷⁸ U bombardiranju 12. rujna 1943. nastradala je crkva i kuća otaca kapucina, te su oni u ratnoj neimaštini odlučili prodati zlatne votivne predmete težine 400 grama.⁷⁹

---

⁷⁵ Vinko Glanz, arhitekt (1902.-1977.). Kotoranin, nakon mature u Šibeniku upisao je strojarstvo u Zagrebu. Godine 1923. odlazi na Arhitektonski fakultet u Ljubljani, gdje je diplomirao kod Josipa Plečnika 1927. Nakon kratkotrajnog boravka u Dubrovniku, gdje je bio općinskim arhitektom 1929., vraća se u Ljubljani.

⁷⁶ Antun Baće, "Arhitekt Vinko Glanz u Dubrovniku", *Strajničev zbornik*, Zbornik radova povodom 120. godišnjice rođenja i 30. godišnjice smrti Koste Strajnića, Dubrovnik/Zagreb, 2009., 95-97.

⁷⁷ ADB, II. 5. Kapucini, 761/42/II.

⁷⁸ ADB, II. 5. Kapucini, 1356/42/II.

⁷⁹ ADB, II. 5. Kapucini, 1259/43/II:

"Popis zlatnih votivnih predmeta, što bi se mogli otudjiti u svrhu podmirenja troškova za popravak crkve i samostana, oštećenih od eksplozije avionskih bombi dne 12. IX. 1943.

Od 18-karatnog zlata sledeću su predmeti:

19 komada prstenja grama : 76

2 broša grama: 14

4 križa grama: 14

1 srdce grama: 6

20 komada rnja ogrlica razlić. Velićine grama: 100

komadi razlićitih predmeta gram: 29

Od 14 - karatnog zlata slededeće su predmeti:

Razlićiti dielovi grama: 125

1 braćalet, 1 medaljon grama: 21

Ukupno grama: 400

Navedeni predmeti popisani su i procijenjeni u prisutnosti podpisanog po g. Josipu Kriliću, koji plaća maksimalnu cieniu

Za gram 18-karatnog zlata 1659 kn

Za gram 14 - karatnog zlata 1400 kn

U Dubrovniku, dne 3. X. 1943.

o. Matija Koren

Starešina kapucina."

Biskupski ordinarijata imenovao je dubrovačkog kapucina o. Franca Zanelu dušobrižnikom vojne posade Dubrovnika 6. studenog 1943., koji je primljen u hrvatsko domobranstvo 28. listopada iste godine.⁸⁰ U ljeto 3. VII. 1944. bogoslov fra. Stanislav Pečovnik, kapucin, položio je redove podđakonata, đakonata i prezbitera te ispit o sv. Redu.⁸¹ Inače, mons. Pavao Butorac, kotorski biskup i apostolski administrator Dubrovačke biskupije, bio je u svibnju 1944. spriječen u obavljanju ređenja fra Stanka.⁸² Isto tako u teškom razdoblju komunističkih egzekucija o. Alfons Kšela imenovan je 1. prosinca 1944. eskursorom Župe Koločep s formulacijom administratora mons. Pava Butorca: "Želeći Vam od Svevišnjega svaku pomoć u radu za spas povjerenih Vam duša, u to Vam ime podjeljujem svoj nadpastirski blagoslov."⁸³ Ovu je dužnost obnosio do otpusta 1945. godine.⁸⁴

Hrvatski kapucinski provincijalni komesarijat u Zagrebu zaključio je da se zbog nedostatka braće laika u samostan Gospe od Milosrđa u Dubrovniku dovedu redovnice Služavke Malog Isusa, u službu sviranja i obrade vrta, s time da im se osigura klauzura, 1953. godine.⁸⁵ Ta praksa se nastavila i dalje, pa tako Hrvatski kapucinski provincijalni komesarijat u Zagrebu i Generalno poglavarstvo Družbe sestara Služavki Malog Isusa sklapaju trogodišnji ugovor u Zagrebu 17. veljače 1968. o dovođenju sestara te Družbe na posjed samostana Gospe od Milosrđa u Dubrovniku; tako su sestre ugovorom trebale dobiti posebni dio samostana kako bi mogle provoditi redovnički život, svirati u crkvi, uzdržavati svetište i crkveno imanje. Ugovor su potpisali kapucinski provincijalni poglavar o. Serafin Turčin i generalna poglavarica Družbe sestara Služavki Malog Isusa sestra Maristela Goić.⁸⁶ Časne sestre su sa svetištem imale pisani ugovor sve do 13. veljače 1971. godine.⁸⁷ Godine 1968. na crkvenom je zemljištu uz samostan otaca kapucina sagrađen samostan Svete Obitelji, Družbe sestara Služavki Malog Isusa Split-ske provincije, koje, osim što vode svetište, rade i na karitativnom

⁸⁰ ADB, II. 5. Kapucini, 1384/43/II.

⁸¹ ADB, II. 5. Kapucini, 805/44/II.

⁸² ADB, II. 5. Kapucini, 631/44/II.

⁸³ ADB, II. 5. Kapucini, 1313/44/II.

⁸⁴ ADB, II. 5. Kapucini, 279/45/II.

⁸⁵ ADB, II. 5. Kapucini, 599/53/II.

⁸⁶ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, bez broja u svežnju Gospa od Milosrđa.

⁸⁷ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 213/72.

polju.⁸⁸ Isto su tako tijekom poratnih vremena kapucini iz Gospe od Milosrđa obavljali dužnost izvanrednog ispovjednika u časnih sestara Trećega reda sv. Franje na Tri crkve u Dubrovniku.⁸⁹ Ispovjedne jurisdikcije o. Petru Krmelju podijeljene su 1947. za crkve sv. Nikole u Gružu i sv. Đurđa na Boninovu.⁹⁰

Isto se tako godine 1970. uređuje liturgijski prostor prema suvremenim koncilskim odredbama, podiže se nova kamena menza.⁹¹ Godine 1970. Zavod za izgrađivanje u Dubrovniku iz vlastio je dio zemljišta koje je pripadalo svetištu, i obvezao se podignuti novi dio ogradnog zida te asfaltirati priključni put do crkve.⁹² Tijekom idućih desetljeća samostan otaca kapucina postaje duhovnim središtem novoga dijela grada, a posebno oživi na blagdan Male Gospe, kada se iznova iskaže omiljenost ovog marijanskog svetišta u dubrovačkom kraju.

CAPUCHIN ORDER IN DUBROVNIK – ON THE OCCASION
OF 100TH ANNIVERSARY OF THEIR CONSTANT
PRESENCE AND ACTIVITY

Summary

The Capuchin order, as a result of subsequent development of Franciscan monasticism, did not fall on fertile ground, because the state territory had already been covered by a network of Franciscan monasteries, organized in a separate Dubrovnik Province, while also the Republic could not tolerate the activity of an order whose seat was in the territory of another state. The only precedent in the territory of the Republic of Dubrovnik was the activity of the Jesuit order. However, archival research confirmed an attempt to build a Capuchin monastery in Dubrovnik, in which some prominent noblemen and ship-owners of Dubrovnik were involved. The first attempt to establish the Capuchin monastery by the unnamed citizens of Dubrovnik took place in 1541, and the second arrival of the Capuchins, also unsuccessful, was in 1587, but this time finan-

---

⁸⁸ I. Gugić, o. c., Trogir, 1980., 64.

⁸⁹ ADB, II. 5. Kapucini, 294/49/II.

⁹⁰ ADB, II. 5. Kapucini, 404/47/II.

⁹¹ ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, br. 2/70.

⁹² ADB, II. Ser. 5. Crkvena administracija, podser. Crkvene kupoprodaje, bez broja u svežnju Gospa od Milosrđa.

cially supported by a list of distinguished names of the Dubrovnik nobility and traders. There were few citizens of Dubrovnik who were active among the Capuchins and rare are the ones who were recorded in the history of Dubrovnik. The most prominent name among the Capuchins of Dubrovnik is Mihovil (Miho) Arkandžel Boždarević (1654-1729). The Capuchins as missionaries worked in Dubrovnik during the XIX century. In November 1875 Father Roberto Menini, a native of Split, led eight-day missions for the people of Dubrovnik. He put the eight-day spiritual retreat under the intercession of Our Lady of the Sacred Heart of Jesus. As an excellent preacher he fired the people of Dubrovnik about that devotion. In memory of that spiritual retreat he suggested that they procure a statue of Our Lady, which they did. Today this statue is kept on the Baroque altar made by Giuseppe Sardi in the church of the Franciscan Friars Minor in Dubrovnik. Through the efforts of Josip Marčelić, a bishop of Dubrovnik, Shrine of Our Lady of Mercy at Lapad was handed over to the Capuchin Fathers in 1913 and next to it a Capuchin monastery originated. Our Lady of Mercy and the Capuchin Fathers have become synonyms for the Marian devotion and the sanctuary of sailors, who have left numerous votive objects in this church.

Key words: Capuchins, Dubrovnik, diocese of Trebinje, Our Lady of Mercy, bishop Josip Marčelić